

PLATONIN AKATEMIASTA SNELLMAN-KORKEAKOULUUN

Snellman-korkeakoulun aatehistoriallista taustaa

Raimo Rask

Platonin akatemiasta
Snellman-korkeakouluun

Raimo Rask

Platonin akatemiasta
Snellman-korkeakouluun

Snellman-korkeakoulun aatehistoriallista taustaa

Raimo Rask

© 2025 Raimo Rask
Kustantaja: BoD · Books on Demand, Mannerheimintie 12 B, 00100
Helsinki, bod@bod.fi
Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Friedensallee 273, 22763 Hampuri,
Saksa
ISBN: 978-952-80-9524-8

Sisällysluettelo

1	Mitä ovat yleisopinnot?.....	6
1.1	Antiikin kasvatustilanne – paideia	7
1.2	Akatemian varhaiset juuret.....	9
1.3	Platonin ihmiskäsitys ja hyveoppi	11
1.4	Antiikin varhaiset juuret	13
1.5	Platonin Akademia	16
1.6	Akatemian viimeiset vaiheet	20
2	Chartresin koulu	22
2.1	Antiikin paideiasta korkeampien opintojen perusta	23
3	Pariisin yliopisto	29
3.1	Alempi tutkinto	30
3.2	Ylempi tutkinto	31
3.3	Skolastiikka	33
3.4	Paideia katoaa yliopistoista	35
4	Sivistys Suomessa – Turun Akademia	38
5	Moderni aika ja tiedeyliopistot	40
6	Snellman-korkeakoulun yleisopinnot	43
6.1	Uusien yleisopintojen aika	44
6.2	Tiedolliset opinnot	47
6.3	Taiteelliset opinnot	47
6.4	sosiaalis-käytännölliset opinnot	49

Mitä ovat yleisopinnot?

Nyt eläkepäivillä voin lämmöllä muistella entistä työtäni yleisopinnojen vastaavana opettajana Snellman-korkeakoulussa Helsingin Jollaksessa. Vaikka koulutukseni ei vastannut opettajalle annettua vaativaa tehtävää, olen kiitollinen siitä, että olen voinut olla mukana auttamassa niitä nuoria ihmisiä elämänsä taipaleelle, jotka Snellmanin sanoin ”hakiivat sivistystään” korkeakoulussamme.

Vuonna 1991 Snellman-korkeakoulu sai Vapaan sivistystyön oppilaitoksen aseman ja sen tehtäväksi määriteltiin steinerpedagoginen opettajakoulutus maassamme. Snellman-korkeakoulusta valmistui siten luokanopettajia ja taideopettajia Suomen steinerkouluihin sekä päiväkodin opettajia steinerpäiväkoteihin. Matkan varrella on korkeakoulussamme voinut opiskella opettajakoulutusten ohella useilla eri opintosuunnilla; kuvataiteita, puhe- ja daamateiteita, eurytmiaa, biodynaamista viljelyä ja luonnonhoitoa, sekä osallistua lukuisilla lyhytkursseilla esimerkiksi johtamistaidon koulutukseen, ravitsemuskursseihin, kuorolauluopintoihin tai vaikkapa puistopuiden hoitoon.

Nyt haluaisin kuitenkin nostaa esille Snellman-korkeakoulun opinnoista yhden, joka poikkeaa kaikesta muusta maassamme harjoitettavasta korkeamman asteen opinnoista yliopistoissa sekä ammatillisissa oppilaitoksissa. Nämä ovat kaikille Snellman-korkeakoulussa kokopäiväopintoja opiskeleville tarkoitettut vuoden kestävät perusopinnot, eli yleisopinnot - studium generalia tai studium fundamentale.¹ Nämä ovat opinnoita, jotka asettavat Snellman-korkeakoulun sille perenniaalisen universitaas ajattelun jatkumolle, joka on kulkenut kautta historian antiikin ajois-

1 Yleisopinnoita ei tämän artikkelin ilmestyessä toteuteta Snellman-korkeakoulussa tässä esitetyssä muodossa. Niiden idea elää kuitenkin osana nykyisiä aineopinnoita.

ta, läpi teologisen keskiajan aina uuden ajan kynnykselle asti, jonka tieteellisen kehityksen pyörteissä se vasta jäi unohduksiin toisenlaisen akateemisen eetoksen myötä.

Nykyajan yliopistoilla on kylläkin tapana järjestää yleisölle eräänlaisia studium generalia tilaisuuksia, joissa kansantajuisesti esitellään akateemisen tutkimuksen viimeisiä saavutuksia ajankohtaisista teemoista, mutta näillä ei ole tekemistä perenniaalistien yleisopintojen kanssa. Nykyisten studium generalia tilaisuuksien tarkoituksena on lähinnä esitellä sitä tieteellistä ajattelua, jota korkeammassa koulutuksessa ja tutkimuksessa harjoitetaan. Niiden tarkoituksena on tehdä akateemista työtä tunnetuksi kansantajuisessa muodossa yhteiskunnassamme. Tämä on tietenkin kunnioitettava pyrkimys sinänsä. Perenniaalistien yleisopintojen tarkoitus oli toinen. Tätä pyrin jatkossa selvittämään.

Snellman-korkeakoulu aloitti toimintansa juuri yleisopinnoilla vuonna 1980. Korkeakoulun perustajajäsen ja pitkäaikainen opettaja, filosofian professori Reijo Wilenius aloitti yleensä opintovuoden luentosarjalla jonka hän oli nimennyt Platonin akatemiasta Snellman-korkeakouluun, ja jossa hän esitti yleisopintojen käsitteen kehittymisen korkeamman koulutuksen historiassa. Toimiessani yleisopintojen vastaavana opettajana jatkoin tämän opintojakson pitämistä Wileniuksen jälkeen lähes kahdenkymmenen vuoden ajan omalla tutkimuksellani täydentäen, otsikolla Snellman-korkeakoulun aatehistoriallista taustaa.

Antiikin kasvatusihanne – paideia

Historiasta tiedämme, että nykyiset akateemiset tieteet ovat kehittyneet eriytyväällä ja moninaistumalla antiikin Kreikassa syntyneestä filosofisen ajattelun perinteestä nykyaikaiseksi erityistieteiden järjestelmäksi.

Antiikin sokraattista, vapaasti ajattelevaa filosofi-ihannetta on pidetty tutkijan esikuvana tähän päivään saakka, ja antiikin Kreikan filosofiaa koko länsimaisen kulttuurin alkuna. Matkan varrella on kuitenkin hämärtynyt se mitä antiikin filosofit itse ajattelivat todellisuudesta ja ihmisen suhteesta siihen.

Antiikin Kreikassa ihmisen olemuksen ymmärtäminen ei tähdännyt

pelkästään tietoon ihmisestä, vaan myös sen todellistamiseen mikä ihmisessä on inhimillistä. Tavoitteena oli, todellisuuden ymmärtämisen lisäksi, ihmisen luonteen kasvattaminen niiden ihanteiden mukaiseksi, jotka nähtiin ihmiselle hyväksi ja arvokkaaksi. Tämä oli antiikin kreikkalaisen kasvatuksen ja koulutuksen – *paideian* ydinajatus.

Antiikin paideia ja sen kasvatusihanne on pitkään nähty korkeamman koulutuksen ihanteena, ja itse Platonin akademia länsimaisen yliopisto- ja korkeakoululaitoksen alkuna. Se mikä filosofian synnyn myötä tuli kreikkalaiseen kulttuuriin oli vapaa, itsenäisesti ajatteleva yksilöllisyys. Vaikka paideian ihanteista kuulee tänä päivänä yleensä vain akateemisissa juhlapuheissa, on tämä vapaan ja itsenäisen ajattelun kyky edelleen arvostettu piirre tiedemaailman tutkijassa.

Antiikissa puhuttiin *autarkiasta* (autos= itse, arkein= riittää, olla kylliksi, suvereeni, itsenäinen). Autarkinen ihminen on itselleen riittävä, ajattelussaan vapaa. Aristoteles toteaa, että viisas ihminen on mieleltään vapaa. Vapaus ei koske pelkästään tiedostavaa ihmistä, vaan myös arvojamme, eettisiä valintojamme. Aristoteles: ”Käyttäydy niin kuin olisit itse itsellesi lakina!”

Sekä Platonin että Aristoteleen filosofioiden katsotaan tänä päivänä kehittyneen ja perustuneen edeltäneiden runoilijafilosofien käsityksiin todellisuudesta. Aivan uusimmat tutkimukset näyttävät menevän vielä pidemmälle ja osoittavan suoria yhteyksiä Platonin ja Aristoteleen ajattelussa persialaisten zarathustralaisuuteen ja samoilta seuduilta periytyvään manikealaisuuteen, mutta myös kaldealaisiin ja egyptiläisiin vihkimystraditioihin. Heidän filosofiansa ovat ikäänkuin tulkintoja ja kommentteja vielä varhaisempien kulttuureiden todellisuuskäsityksistä, nyt vain ilmaistuna sen uuden ja vapaan, itsensä varassa seisovan ajattelun keinoin, joka heissä herää esiin antiikin Kreikassa.

Platonin ajattelussa eli vielä myyttisten kulttuurien lailla ”koti-ikävä” jumalalliseen, josta ihmisen tosi olemuksen ymmärrettiin olevan peräisin. Platon ikäänkuin katsoi taaksepäin ihmisen esisyntymälliseen, menneisyyteen. Ihmisen oli kuitenkin määrä oppia tuntemaan aineellinen maailma läpikotaisin, läpäistä se tiedostavalla hengellään – ajattelullaan. Aristoteleen näkemys oli, että ihmishengen ja ihmisielun oli liityttävä aistitodellisuuteen tiiviimmin. Näin Aristoteles astui eteenpäin ja syvem-

mälle sitä filosofisen ajattelun tietä, jonka Platon oli aloittanut, mutta tavallaan vastakkaiseen suuntaan - tulevaisuuteen. Aristoteles rakensi ajattelevaa, käsitteellistä suhdetta aistimaailmaan. Ihmisen tuli tehdä aistimaailma kodikseen, tutuksi, sillä vain tässä maailmassa ihminen saattoi kehittyä yksilöllisyydeksi – subjektiksi – minäihmiseksi. Tämä itsenäistymiskehitys on mahdollista ainoastaan siten, että ihminen alkaa kokea itsensä luonnon ulkopuolella seisovaksi tarkastelijaksi. Ihmisen on emansipoiduttava luonnosta, tultava siitä erilliseksi tarkastelijaksi ja ajattelijaksi. Varhaisempien muinaiskulttuurien ihminen eli vielä kokemukSELLISESTI ulkoisen luonnon sisällä, osana sitä, ja samalla luonnon tapahtumat olivat osa hänen sisäistä maailmaansa. Tämä on se Aristoteleen toteuttama irtioto muinaisesta myyttisestä, luonnon tapahtumiseen osallistuvasta, 'partisipatorisesta' kokemis- ja ajattelutavasta.

Akatemian varhaiset juuret

1800-luku oli länsimaissa antiikin kreikkalaisuuden ihannoitua. Ajateltiin, että filosofia Kreikassa oli jotain, mitä antiikin ajattelijat synnyttivät itsestään käsin vailla aikaisempia esikuvia. Osittain tämä pitikin paikkansa. Nykyään historioitsijat kuitenkin katsovat, että antiikin kreikkalaisilla oli tiiviit suhteet Välimeren muihin kulttuurikansoihin, muun muassa Egyptiin ja sen vuosituhsia vanhaan mysteerilaitosperinteesen. Pitkän kulttuurihistorian omaavat egyptiläiset pitivät kreikkalaisia "oppipoikina", joilla ei ollut traditioita.

Pythagoraan tiedetään olleen Saisin pappien opissa runsaan kymmenen vuoden ajan. Hän rakensi myös oman filosofikoulunsa egyptiläisen esikuvan mukaiseksi. Sen opetus oli osittain salaista kuten mysteereissä oli tapana. Pythagoraan koulun opetus jakautui kolmeen osaan.² Ensimmäinen osa oli avoin ja siihen osallistujia kutsuttiin nimellä "*akousmatiko*", kuulijat. Heidän oli tarkoitus kuunnella ja ottaa opiksi. Kuulijoiden opetus koostui pääasiassa vanhoille tempelikouluille tun-

2 Raimo Lehti: Matematiikan ja sen opetuksen asema kulttuurissamme, artikkeli Tieteessä tapahtuu-lehti, vol 18, 3/2000

nusomaisesta henkisen maailmankäsityksen kuvauksista. Toinen osa oli nimeltään "*mathematiko*", oppijat. Heidän opetuksensa koostui neljästä aineesta: aritmetiikka, geometria, astronomia ja musiikki. Sisällöllisesti nämä poikkesivat oman aikamme vastaavista oppiaineista ja tarkoittivat lukujen ja kosmisten harmonioiden tutkimista, jonka nykyaika mielellään tulkitsisi lähinnä mystiikaksi. Ylin opetus oli nimeltään "*hieros logos*", salainen oppi logoksesta ja kuten nimi ilmaisee, opetus oli salaista ja sen sisällön paljastaminen ulkopuoliselle merkitsi kuolemantuomiota. Egyptiläisen alkukuvansa mukaisesti tämä salainen opetus on saattanut koskea vain pientä osaa Pythagoraan koulun oppilaita, jotka olivat pyhittäneet elämänsä mysteereiden palvelukseen.

Platon taas perusti Akatemiansa Akademos- (Hekademos-) juma-
lattarelle pyhitettyyn lehtoon lähellä nykyisen Ateenan kaupungin kes-
kustaa, luultavimmin vuonna 387 eKr. Myös Platon rakensi filosofikou-
lunsa Pythagoraan koulun mukaisesti kolmivaiheiseksi. Platonin aikana
akatemian opiskelijat olivat pääasiassa Ateenan ylimystön ja varakkaiden
perheiden nuoria poikia. Joidenkin naisten tiedetään myös osallistuneen
opetukseen.

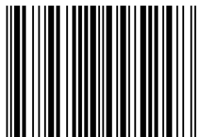
Antiikin Kreikassa oli vallalla orjuus. Orjat hoitivat välttämättömät
työt. Vapaat kansalaiset sen sijaan olivat "vapaat" käyttämään aikansa
ei-välttämättömiin asioihin, kuten opiskeluun. Koulu, kreikaksi Σχολή,
(sholi) käännetään myös termillä "vapaa-aika". Aristoteleen mukaan
vapaa kansalainen on vapaa käyttämään vapaa-aikansa hyveellisesti.
Koulunkäynti on tämän mukaan hyveellistä vapaa-ajan käyttöä, hyvei-
den harjoittamista.

Paideian mukainen kasvatus koski vain ylimystöä, sivistyneistön
suppeaa piiriä. Tiedot ja taidot, jotka olivat yhteisiä sivistyneistölle kut-
suttiin nimellä enkyklios paideia tai enkyklia paideumata. Tästä tulee
englanninkielinen sana encyclopedia, tietosanakirja, kaiken kattava tieto.

Alin opetus akatemiassa oli kreikkalaisille tärkeää ruumiinliikuntaa
ja kehon hyvinvoinnin ylläpitoa, *aisthesis*. Toinen vaihe, *mathemata* oli
sama kuin Pythagoraalla: aritmetiikkaa, geometriaa, astronomiaa ja mu-
siikkia. Kolmas ja ylin vaihe oli akatemiassa *dialektiikka*, joka vastasi sitä
mitä nykyään ymmärrämme filosofialla. Ylin opetus ei ollut akatemiassa
enää salaista ja mukaan tuli myöhemmin myös moraali- ja valtio-
filosofia. Opiskelu tapahtui keskustellen ja käyskennellen lehdossa.

Kirjoitus esittelee steinerpedagogisesta opettajakoulutuksesta vastaavan Snellman-korkeakoulun yleisopintojen sisältöjä ja tarkoituksia lähtien antiikin paideian kasvatukseen ja koulutuksen ihanteista Platonin ja Aristoteleen ajattelussa. Nämä perenniaalisen kasvatusfilosofian aatteet elpyivät uudelleen keskiajan artes-opinnoissa, tullakseen unohdetuiksi uuden ajan tieteellisen koulutusajattelun eetoksessa.

Tämä tarkastelu seuraa korkeimman opetuksen jalanjalkia menneisyydestä nykyaikaan, jolloin ihmisen olemusta ja ihmiskunnan tulevaisuutta koskevat kysymykset ovat nousseet uudelleenarvioinnin kohteeksi.

9 789528 095248